

РОЛЬ ІКТ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО

THE ROLE OF ICT IN THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCES OF FUTURE TEACHERS OF HIGH SCHOOLS

У статті висвітлені особливості формування професійних компетентностей майбутніх викладачів ЗВО засобами ІКТ. Визначено, що нові вимоги до професійної підготовки викладачів ЗВО є тактичним викликом підвищення методичного потенціалу розвитку та використання ІКТ. З'ясовано, що зміст професійної діяльності майбутнього викладача включає виконання всіх взаємопов'язаних і взаємообумовлених функцій, найважливішими з яких є навчальна, науково-дослідницька, педагогічна та організаційно-технічна функції. Визначено, що формування професійних компетентностей викладача базується на когнітивній, діяльнісній, особистісній, мотиваційній, ціннісно-рефлексивній та емоційно-вольовій компонентах. Встановлено, що сучасні ІКТ забезпечують вільне поєднання наукових технологій інформаційно-комунікативного спрямування і традиційних креативних методів навчання майбутніх викладачів, що дозволяє здобувати знання та вивчати матеріал у більш різнобічний та продуктивний спосіб. Виділено роль ІКТ в освітньому процесі підготовки майбутніх викладачів. Визначено, що важливою передумовою розвитку професійних компетентностей майбутніх викладачів з використанням ІКТ є проектування освітнього процесу. З'ясовано, що серед ІКТ важливу роль у формуванні професійних компетентностей майбутніх викладачів відіграють хмарні технології. Встановлено, що медіаосвітні технології є також важливим засобом формування професійних компетентностей майбутніх викладачів і відкривають необмежені можливості для використання в освітній та професійній діяльності, сприяючи формуванню конкурентоспроможних професіоналів. Визначено, що використання ІКТ у формуванні професійних компетентностей майбутніх викладачів має ряд переваг: навчальні матеріали краще сприймаються та запам'ятовуються здобувачами вищої освіти, економніше витрачається навчальний час, забезпечується індивідуалізація навчання.

Ключові слова: ІКТ, освітній процес, ЗВО, викладач, навчання.

The article highlights the peculiarities of the formation of professional competences of future teachers of higher education institutions by means of ICT. It was determined that the new requirements for the professional training of teachers of higher education institutions are a tactical challenge to increase the methodical potential of ICT development and use. It was found that the content of the future teacher's professional activity includes the performance of all interrelated and mutually determined functions, the most important of which are educational, research, pedagogical, and organizational and technical functions. It was determined that the formation of the teacher's professional competencies is based on cognitive, activity, personal, motivational, value-reflective and emotional-volitional components. It has been established that modern ICT provides a free combination of scientific information and communication technologies and traditional creative methods of teaching future teachers, which allows them to acquire knowledge and study material in a more versatile and productive way. The role of ICT in the educational process of training future teachers is highlighted. It was determined that an important prerequisite for the development of professional competences of future teachers with the use of ICT is the design of the educational process. It was found that among ICT, cloud technologies play an important role in the formation of professional competences of future teachers. It has been established that media educational technologies are also an important means of forming professional competencies of future teachers and open up unlimited opportunities for use in educational and professional activities, contributing to the formation of competitive professionals. It was determined that the use of ICT in the formation of professional competencies of future teachers has a number of advantages: educational materials are better perceived and remembered by students of higher education, educational time is spent more economically, individualization of education is ensured.

Key words: ICT, educational process, higher education, teacher, training.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.1.46>

Стойка О.Я.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
факультету іноземної філології
Ужгородського національного
університету

Веремієнко В.О.,

викладач кафедри теорії
початкового навчання
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Постановка проблеми. Проблема інтеграції ІКТ в освітній процес виступає чинником ефективного навчання на рівні сучасного розвитку освіти, забезпечення можливостей навчання та спрощення засвоєння знань здобувачами вищої освіти. Роль ІКТ у процесі підготовки майбутніх викладачів є визначальною у контексті формування професійних компетентностей, що зі свого боку зумовлює актуальність тематики цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання формування професійних компетентностей здобувачів вищої освіти засобами ІКТ лежать в основі досліджень багатьох науковців, зокрема ґрунтовні дослідження у цьому напрямку

здійснюють Т. Белан, Н. Брагар, С. Вітвицька, Л. Демидчук, О. Карабін, С. Калаур, Л. Лебедик, І. Маркус, Н. Носовець, Т. Потапчук, І. Пукас, В. Ребенок, О. Сипченко, Д. Сапожник та інші.

Проте, доцільно відзначити, що питання формування професійних компетентностей майбутніх викладачів ЗВО засобами ІКТ потребують більш ґрунтовнішого вивчення.

Метою статті є висвітлення особливостей формування професійних компетентностей майбутніх викладачів ЗВО засобами ІКТ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суспільство висуває підвищені вимоги до сучасного викладача ЗВО, а саме: досконале володіння

інформаційною базою дисциплін, її сучасними формами та методами педагогічної діяльності; активна участь у культурному, політичному, економічному та суспільному житті; оволодіння ІКТ.

Виконання цих вимог майбутнім викладачем ЗВО може бути забезпечене існуванням певних умов, що стимулюють формування у нього професійних компетентностей. Нові вимоги до професійної підготовки викладачів ЗВО є тактичним викликом підвищення методичного потенціалу розвитку та використання ІКТ, зокрема одним із перспективних напрямків оновлення змісту навчання та його гармонізації із міжнародними стандартами впровадження основних положень компетентнісного підходу до навчання майбутніх викладачів ЗВО.

Формування професійних компетентностей майбутніх викладачів ЗВО на сьогодні вважається невід'ємною частиною реформування всієї системи вищої освіти. Так, основною метою реформування є навчання технічно підготовлених майбутніх викладачів відповідно до вимог інформаційного суспільства шляхом формування у них необхідних знань, вмінь та навичок як частини їх професійних

компетентностей. Формування професійних компетентностей майбутніх викладачів – це складний і багатогранний процес, який потребує сприятливого впливу багатьох чинників. У рамках розширення сфери інформатизації на всі сфери життя людини ІКТ активно інтегруються і безпосередньо впливають на цей процес.

Зміст професійної діяльності майбутнього викладача включає виконання всіх взаємопов'язаних і взаємообумовлених функцій, найважливішими з яких є навчальна, науково-дослідницька, педагогічна та організаційно-технічна функції. На практиці для багатьох викладачів одні функції можуть мати пріоритет над іншими.

Розкриваючи особливості формування професійних компетентностей майбутніх викладачів, доцільно виділити такі ключові компоненти цього процесу як когнітивний, діяльнісний, особистісний, мотиваційний, ціннісно-рефлексивний, емоційно-вольовий (рис. 1).

Використання ІКТ в освітньому процесі надає здобувачам вищої освіти можливість для особистого успіху, розвитку та самореалізації.

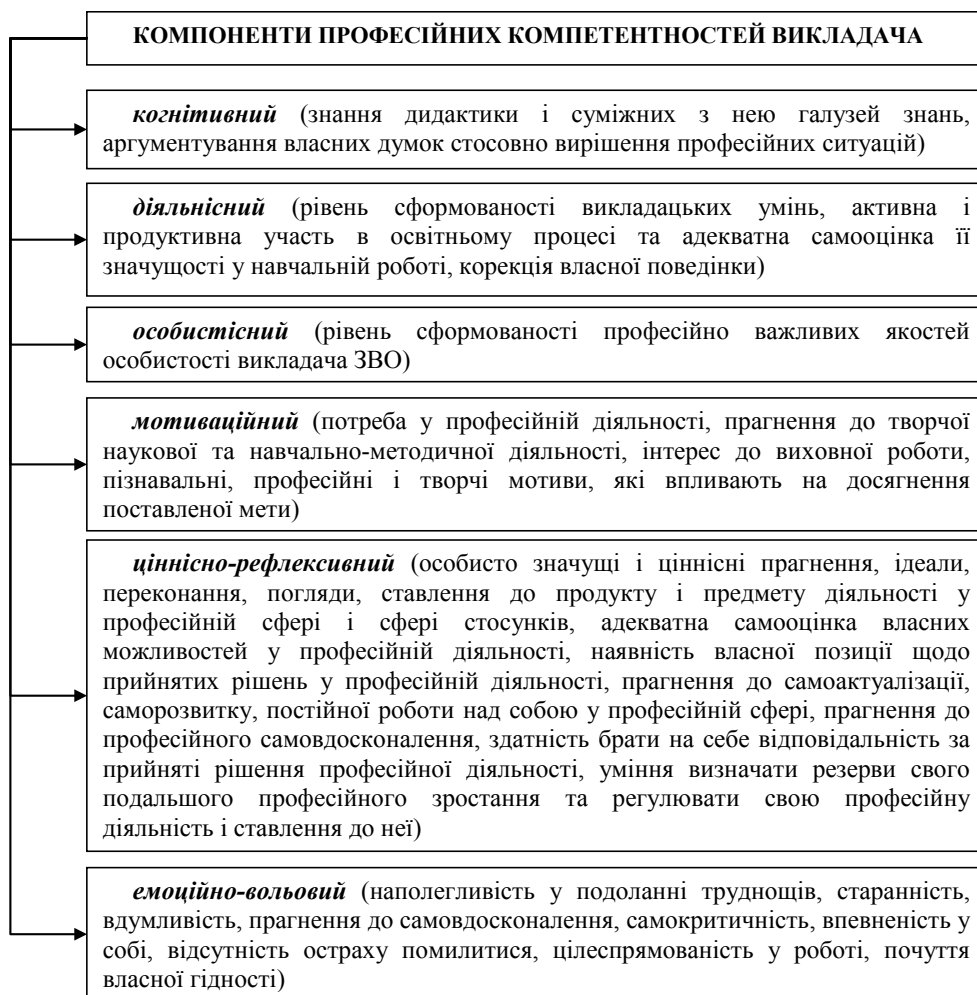

Рис. 1. Компоненти формування професійних компетентностей викладачів ЗВО

Джерело: сформовано авторами на основі [1-2]

При проведенні профільних занять з використанням ІКТ у здобувачів вищої освіти формуються вміння та навички засвоєння великого обсягу навчальної інформації за короткий час, вміння аналізувати інформацію, узагальнювати результати, розвивати самоконтроль. Використання ІКТ для підвищення ролі теоретичних знань на заняттях сприяє розвитку інтелектуальних і професійних якостей майбутніх викладачів ЗВО, формує здатність навчатися відповідно до вимог практики.

За умови забезпечення повного циклу навчальної діяльності в процесі використання ІКТ під час засвоєння навчального матеріалу за фахом майбутні викладачі вдосконалюватимуть формат навчання шляхом [3]: усвідомлення теоретичного матеріалу для досягнення розуміння вивченого матеріалу; дослідження та розвитку технічного мислення; інтеграції набутих знань під час відповідей на запитання та вирішення проблемних завдань.

Сучасні ІКТ забезпечують вільне поєднання наукових технологій інформаційно-комунікативного спрямування і традиційних креативних методів навчання майбутніх викладачів, що дозволяє здобувати знання та вивчати матеріал у більш різноманітний та продуктивний спосіб.

Роль ІКТ в освітньому процесі підготовки майбутніх викладачів висвітлюється у [4]: побудові розумної структури обміну інформацією у ЗВО; забезпеченні багаторівневого доступу до інформації; підвищенні якості освітнього процесу за рахунок впровадження мультимедійних навчальних і систематизованих матеріалів з абсолютною доступністю; зменшенні термінів і витрат на видання нових педагогічних і методичних матеріалів; оперативному контролі за якістю навчальних курсів і навчально-методичних матеріалів (на всіх рівнях).

Водночас використання ІКТ потребує створення нової освітньої парадигми, щоб здобувачі вищої освіти могли активно брати участь в освітньому процесі. У міру впровадження ІКТ в освітній процес відносини між учасниками освітнього процесу набувають нових контурів. Головним завданням навчання є не передача знань здобувачам вищої освіти, а формування навичок збору та обробки нових даних, формування критичного мислення (аналіз, синтез, оцінка, генерація). З іншого боку, у навчальних програмах існує розрив між використанням ІКТ та реаліями і тенденціями професійної підготовки майбутніх викладачів [5].

Важливою передумовою розвитку професійних компетентностей майбутніх викладачів з використанням ІКТ є проектування освітнього процесу шляхом [6]:

– удосконалення інформаційно-освітнього та методичного середовища, в якому учасники освітнього процесу мають доступ до інформаційно-освітніх ресурсів, колективних форм систематичної роботи, інноваційних групових об'єднань;

– орієнтації професійної діяльності на підвищення обізнаності про передові методи педагогіки, психології та інновації для продуктивної професійної діяльності;

– реалізації діяльнісного підходу з використанням ІКТ (онлайн-навчання, веб-квести, онлайн-завдання, онлайн-вікторини тощо);

– реалізації педагогічної рефлексії відповідно до вимог інформаційного суспільства, цифрової орієнтації освітнього середовища та вимог освітньої етики закладів вищої освіти;

– розроблення гнучкої системи підготовки майбутніх викладачів.

Варто зауважити, що ІКТ забезпечує вищий рівень мобільності освітнього процесу, а відтак і вищий рівень його індивідуалізації. Серед ІКТ важливу роль у формуванні професійних компетентностей майбутніх викладачів відіграють хмарні технології. Так, спрямованість хмарних технологій для професійного саморозвитку майбутніх викладачів визначається у [7]: покращеній взаємодії між учасниками освітнього процесу; можливості постійного оновлення ресурсів; можливості досліджувати проблеми, продиктовані практикою впровадження інноваційних освітніх технологій; можливості здійснювати спільні наукові проекти тощо.

Зі свого боку, медіаосвітні технології є також важливим засобом формування професійних компетентностей майбутніх викладачів і відкривають необмежені можливості для використання в освітній та професійній діяльності, сприяючи формуванню конкурентоспроможних професіоналів. Так, процес професійної підготовки майбутніх викладачів повинен включати: комп'ютеризацію освітнього процесу (доступ до різноманітних джерел інформації); активізацію навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти; підвищення мотивації здобувачів вищої освіти до навчання [8].

Такі хмарні сервіси як Google Meet, Zoom та Skype дозволяють проводити освітній процес підготовки майбутніх викладачів в умовах дистанційного навчання, поєднуючи можливість одночасної передачі голосу та зображення (платформи Zoom та Google Meet також дають можливість інтерактивного перегляду екрана). Відеоконференції в такому форматі значно оптимізують процес дистанційного навчання (особливо при хорошому інтернет-з'єднанні). Ці ІКТ сприяють формуванню професійних компетентностей майбутніх викладачів, які безпосередньо пов'язані з можливостями навчання.

Активне впровадження ІКТ у навчальний план ЗВО ускладнюється психологічними та дидактичними причинами. З огляду на те, навчальні курси повинні розроблятися без урахування технічних і технологічних можливостей ІКТ. Безпосереднє міжособистісне спілкування між учасниками освітнього процесу значно скорочує використання електронних навчальних ресурсів [9].

Використання ІКТ у формуванні професійних компетентностей майбутніх викладачів має ряд переваг. Навчальні матеріали краще сприймаються та запам'ятовуються здобувачами вищої освіти, економніше витрачається навчальний час, забезпечується індивідуалізація навчання.

ІКТ сприяють створенню інноваційного цифрового середовища у вищій освіті. Це зміцнює комунікативні стосунки всіх учасників освітнього процесу, створює умови для самореалізації, співпраці та рефлексії. Вони підсилюють традиційні методи навчання інноваційною формою подання навчального матеріалу. Це забезпечує інтерактивну та інформативну взаємодію учасників освітнього процесу.

Висновки. Результати проведених досліджень дозволяють відзначити, що процес формування професійних компетентностей майбутніх викладачів з використанням ІКТ визначається як процес поступового переходу від цілей до результатів. Використання ІКТ дає змогу майбутнім викладачам демонструвати свої знання, певні особисті якості та риси, розвивати комунікативні навички та процеси мислення, такі як рефлексія, самоаналіз та самооцінка. ІКТ допомагають підвищити мотивацію вивчення навчального матеріалу, розвинути бажання та навички самостійного навчання, сформувати елементи глобального мислення, а також дозволяють створити таку модель навчання, в якій здобувачі вищої освіти мають домінуючу позицію, а суть навчання полягає в самостійному здобутті знань та вдосконаленні комунікативних навичок і вмінь, а не просто у передачі навчальної інформації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лебедик Л. Розвиток професійної компетентності викладачів закладів вищої освіти. *Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти: збірник наукових статей у 3-х ч. I* за заг. ред. О. В. Зосименко, Г. Л. Єфремова. Суми, 2020. Ч. 1. С. 40–47.
2. Брагар Н. О. Компоненти професійної компетентності викладача навчального закладу. URL: <https://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2019/04/Bragar-doc.pdf>
3. Ребенок В. М., Носовець Н. М., Белан Т. Г. Методичні аспекти професійної підготовки майбутніх викладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у закладі вищої освіти. *Věda a perspektivy*. 2022. № 6 (13). С. 179–191.
4. Вітвицька С. Професійний саморозвиток майбутніх викладачів закладів вищої освіти засобами інформаційних технологій. *Нові технології навчання*. 2020. № 94. С. 50–54.
5. Маркусь І. С. Формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій мультимедійними засобами : дис. .... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2022. 247 с.
6. Карабін О. Й., Калаур С. М. Формування професійної компетентності педагога засобами цифрових технологій. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи* : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 11–12 листопада 2021). Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. № 8. С. 17–18.
7. Потапчук Т. В., Пукас І. Л. Цифрові технології у професійно-педагогічному розвитку педагога. *Наукові записки. Серія психолого-педагогічні науки*. 2022. № 1. С. 103–110.
8. Сипченко О., Кизь Н. Медіаосвітні технології як засіб формування професійної компетентності майбутніх викладачів. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2019. № 6 (98). С. 110–121.
9. Сапожник Д. І., Демидчук Л. Б. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі закладів вищої освіти. *Вісник ЛТЕУ. Технічні науки*. 2021. № 26. С. 116–123.